

วัณโรคปอด โรคติดต่อที่แพร่เชื้อง่าย

ศูนย์ : ศูนย์อายุรกรรม

บทความโดยแพทย์ : พญ. สุธาสินี กลั่นแก้ว

วัณโรคปอด พังคูลเหมือนโรคโบราณ แต่กลับยังพบผู้ป่วยอยู่เรื่อย ๆ และยังพบผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มสูงขึ้น ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (WHO, Global Tuberculosis Report 2021) สำหรับปี ค.ศ. 2021-2025 พบว่า ประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 30 ประเทศ ที่มีผู้ป่วยวัณโรคและวัณโรคที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อ HIV ปริมาณมาก โดยจากผลการดำเนินงานวัณโรคของประเทศไทยปี พ.ศ. 2563 พบว่ามีผู้ป่วยวัณโรครายใหม่และกลับเป็นซ้ำขึ้นทะเบียน 85,837 ราย อัตราการเสียชีวิตสูงและจะสูงขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้มีโรครวม ทั้งนี้ วัณโรคปอดเป็นโรคติดต่อและสามารถแพร่สู่คนผ่านละอองฝอยจากการไอและจามได้ เชื้อแพร่กระจายได้รวดเร็ว หากไม่ได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง อาจเป็นอันตรายถึงชีวิต

รู้จักวัณโรคปอด

วัณโรค (Tuberculosis หรือ TB) เป็นโรคติดต่อ เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียมายโคแบคทีเรียม ทูเบอร์คิวโลซิส (*Mycobacter tuberculosis*) จัดอยู่ในกลุ่ม *Mycobacterium tuberculosis complex* วัณโรคเกิดได้ทุกอวัยวะของร่างกาย แต่ส่วนใหญ่ 80% พบที่ปอด เนื่องจากเชื้อติดต่อผ่านทางลมหายใจจึงทำให้เชื้อเข้าไปฝังตัวที่ปอดเป็นอวัยวะแรกของร่างกาย วัณโรคปอดจะแพร่เชื้อได้ และติดต่อได้ง่ายผ่านทางอากาศด้วยการหายใจ การจาม การไอ หรือการอยู่ร่วมกับผู้ป่วยติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ และเชื้อนี้ยังสามารถลอยอยู่ในอากาศได้นานหลายชั่วโมง จึงเป็นเหตุทำให้ผู้ที่ปัญหาสุขภาพ ภูมิคุ้มกันบกพร่อง ร่างกายอ่อนแอ รวมทั้งเด็กและผู้สูงอายุมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อวัณโรคได้ง่าย

สำหรับวัณโรคอวัยวะอื่น ๆ ได้แก่ เยื่อหุ้มปอด ต่อม้ำเหลือง กระดูกสันหลัง ข้อต่อกระดูก ช่องท้อง ระบบประสาท ซึ่งจะไม่แพร่เชื้อ

วัณโรคปอดติดต่อได้อย่างไร

วัณโรคปอดติดต่อจากคนสู่คนผ่านทางอากาศ (airborne transmission) เมื่อผู้ป่วยวัณโรคปอด ไอ จาม พูดดัง ๆ ตะโกน หัวเราะ ร้องเพลง ทำให้เกิดละอองฝอย (droplet nuclei) พุ่งกระจายออกมา ละอองฝอยที่มีขนาดใหญ่มากจะตกสู่พื้นดินและแห้งไป ละอองฝอยที่มีขนาดเล็ก 1-5 ไมครอนเมตร จะลอยและกระจายอยู่ในอากาศ แพร่เชื้อให้ผู้ที่สูดเข้าไป

การแพร่กระจายเชื้อวัณโรคจะมากหรือน้อย พิจารณาปัจจัย 3 ด้านเพิ่มเติม คือ

1. ความสามารถในการแพร่เชื้อวัณโรคของผู้ป่วย เช่น วัณโรคปอด หลอดลม หรือ กล่องเสียง จะแพร่เชื้อทางอากาศได้ ผลเสมหะพบเชื้อจะมีโอกาสแพร่ได้มากกว่าเสมหะไม่พบเชื้อ
2. ระยะเวลาการสัมผัสผู้ป่วยวัณโรคปอด เช่น ผู้สัมผัสรวมบ้านผู้ป่วย ทำงานในห้องเดียวกัน มีโอกาสรับเชื้อมาก
3. ปัจจัยของสิ่งแวดล้อม เช่น การระบายอากาศที่ไม่เหมาะสม สถานที่แออัด แดดส่องไม่ถึง เชื้อสามารถอยู่ในที่ชื้นและมีดได้นานถึง 6 เดือน

การติดเชื้อ และการป่วยเป็นวัณโรคปอด

เมื่อรับเชื้อวัณโรคเข้าสู่ร่างกาย จะมีระบบภูมิคุ้มกันทำลายเชื้อ ถ้าร่างกายกำจัดเชื้อได้หมดจะไม่เกิดการติดเชื้อ แต่ถ้าวร่างกายไม่สามารถกำจัดออกได้หมด ยังคงมีเชื้อวัณโรคแฝงอยู่ แสดงว่ามีการติดเชื้อวัณโรคระยะแฝง (latent TB infection) เชื้อวัณโรคที่แฝงในร่างกายเป็นเชื้อที่ยังมีชีวิต แต่ไม่เจริญเติบโตหรือลุกลาม เมื่อร่างกายมีภาวะอ่อนแอ มีโรคเรื้อรัง อายุมากขึ้น ที่ทำให้ภูมิคุ้มกันลดลง เชื้อวัณโรคที่แฝงอยู่มีการเจริญเติบโตและแบ่งตัวเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนทำให้ป่วยเป็นวัณโรคได้

โดยทั่วไปหลังสัมผัสผู้ป่วยวัณโรค

- 70% ไม่ติดเชื้อวัณโรค
- 30% มีการติดเชื้อวัณโรค โดยคนส่วนใหญ่จะไม่มีอาการผิดปกติใดๆ เรียกว่า การติดเชื้อวัณโรคระยะแฝง (latent TB infection) ซึ่งไม่ใช่การป่วยเป็นวัณโรค ภาพรังสีทรวงอกปกติ ไม่สามารถแพร่กระจายเชื้อให้ผู้อื่น
 - 90% ของวัณโรคระยะแฝง ไม่ป่วยเป็นวัณโรค
 - 10% ของวัณโรคระยะแฝง จะป่วยเป็นวัณโรค แบ่ง 5% ป่วยภายใน 2 ปีหลังรับเชื้อ อีก 5% ป่วยภายหลังอาเจียนนับสิบปีหลังรับเชื้อ
- ผู้ป่วยเสมหะพบเชื้อถ้าไม่รักษาจะเสียชีวิต 30-40% ใน 1 ปี และ 50-65% ใน 5 ปี

วัณโรคปอดมีอาการอย่างไร

- ไอติดต่อกันนานเกิน 2 สัปดาห์
- ไอแห้ง หรือมีเสมหะ ไอมีเสมหะปนเลือด
- มีไข้ต่ำ ๆ ตอนบ่ายหรือค่ำ เหงื่อออกกลางคืน
- เบื่ออาหาร น้ำหนักลด อ่อนเพลีย

ไม่จำเป็นต้องมีอาการดังกล่าวทุกข้อ บางรายไม่มีอาการเลย แต่ภาพรังสีทรวงอกเข้าได้กับวัณโรคปอด

ผู้ที่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการป่วยเป็นวัณโรค

- ผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้ที่เป็นวัณโรค เช่น ผู้ที่อยู่บ้านเดียวกัน เพื่อนร่วมงานในห้องเดียวกัน
- ผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวี หรือป่วยเป็นโรคเอดส์
- ผู้ที่รับประทานยากดภูมิคุ้มกันนานๆ เช่น ยากลุ่มสเตียรอยด์
- การสูบบุหรี่ ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการเสพสารเสพติด

รู้ได้อย่างไรว่าเป็นวัณโรคปอด

แพทย์จะเริ่มด้วยการซักประวัติและการตรวจร่างกาย เช่น การตรวจต่อมน้ำเหลือง ฟังเสียงปอดขณะหายใจ และใช้การตรวจเพิ่มเติม ได้แก่

1. การตรวจเสมหะ
2. เอกซเรย์ปอด ถ้าเอกซเรย์ปอดสงสัยแต่ไม่ชัดมากอาจต้องทำเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ (CT chest) เพิ่มเติม

การรักษาวัณโรคปอด

วัณโรคสามารถรักษาให้หายได้ ใช้เวลาการรักษาประมาณ 6-9 เดือน ขึ้นกับความรุนแรงของตัวโรค โดยมีบุคคลในครอบครัวหรือบุคลากรทางการแพทย์คอยดูแล และกำกับการรับประทานยาของผู้ป่วย พร้อมทั้งคอยแนะนำหากมีอาการแพ้ยาและพูดคุยให้กำลังใจผู้ป่วยรับประทานยาตามแพทย์สั่งอย่างสม่ำเสมอจนครบการ โดยแพทย์อาจเลือกใช้ยารักษาผู้ป่วยที่เป็นวัณโรค เช่น ไอโซไนอะไซด์ (Isoniazid) ริฟามพิน (Rifampin) เอทแทมบูท (Ethambutol) และไพราซีนามาได์ (Pyrazinamide) เป็นต้น

อาการข้างเคียงที่พบจากการรับประทานยารักษาวัณโรค

- ตัวเหลือง ตาเหลือง
- อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน
- มีผื่นขึ้นปริมาณมาก ทั้งที่คันและไม่คัน
- ไข้ขึ้น ปวดข้อ ขอบวม ข้ออักเสบ
- การมองเห็นผิดปกติ ที่ไม่พบสาเหตุอื่น
- พบอาการข้างเคียงดังกล่าวต้องหยุดรับประทานยา และรีบมาพบแพทย์เพื่อปรับสูตรยา

ควรปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อเป็นวัณโรค

- ใช้ผ้าปิดปากปิดจมูก เวลาไอหรือจามเพื่อป้องกันไม่ให้ เชื้อแพร่กระจายไปสู่ผู้อื่น จนกว่ารับประทานยาไปแล้วอย่างน้อย 2 สัปดาห์
- ไอจามใช้กระดาษชำระปิดปากและจมูก ทั้งในถึงขณะที่มีถุงรองรับและมีผ้าปิด ล้างมือบ่อยๆ
- บ้วนเสมหะในภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิดทำลายโดยการเผาทุกวัน หรือบ้วนเสมหะในโถส้วม
- รับประทานยาตามขนาดและชนิดที่แพทย์สั่งอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และพบแพทย์ตามนัดทุกครั้งจนกว่าแพทย์จะสั่งหยุดยา
- หลังรับประทานยาอาการจะดีขึ้น แต่ห้ามหยุดยาเป็น อันขาด เพราะจะทำให้เชื้อวัณโรคดื้อยาและยากต่อการรักษา
- รับประทานอาหารได้ทุกชนิดที่มีประโยชน์ เช่น เนื้อสัตว์ นม ไข่ ผัก ผลไม้ และพักผ่อนให้เพียงพอ
- จัดสถานที่พักอาศัยให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก แสงแดดส่อง
- ควรดื่มน้ำ นม และสิ่งเสพติดทุกชนิด เพราะมีผลต่อการรับประทานยา
- ควรนำคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด โดยเฉพาะเด็กไปตรวจภาพรังสีทรวงอก สำหรับในเด็กจำเป็นต้องประเมินการติดเชื้อวัณโรคเพราะต้องให้ยาป้องกัน

วัณโรคกับเอดส์ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

- ผู้ป่วยโรคเอดส์ ทำให้ภูมิคุ้มกันบกพร่อง โอกาสป่วยเป็น วัณโรคได้รวดเร็วและรุนแรงมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นโรคเอดส์
- วัณโรคเป็นโรคติดเชื้อฉวยโอกาส ที่เป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับหนึ่งในผู้ป่วยเอดส์
- ผู้ป่วยโรคเอดส์ที่เป็นวัณโรค มีสถิติการเสียชีวิตมากกว่า ผู้ป่วยโรคเอดส์ที่ไม่ติดเชื้อวัณโรค

ทั้งนี้หากมีอาการผิดปกติ น่าสงสัยว่าเป็นวัณโรค เช่น ไอเรื้อรัง 2 สัปดาห์ขึ้นไป มีไข้ต่ำ ๆ เบื่ออาหาร น้ำหนักลด ควรรีบไปรับการตรวจ โดยการเอกซเรย์ปอด และตรวจเสมหะ และควรตรวจร่างกายโดยการเอกซเรย์ปอดอย่างน้อยปีละครั้ง ถ้าพบว่าเป็นวัณโรคจะได้รับการรักษาอย่างรวดเร็วและลดการแพร่เชื้อให้ผู้อื่น

พญ.สุธาสินี กลั่น

อายุรศาสตร์โรคระบบการหายใจและภาวะวิกฤตโรคระบบการหายใจ

ศูนย์อายุร

นัดหมาย

ปรึกษาทุกปัญหาสุขภาพแบบออนไลน์
ไม่เสียค่าใช้จ่าย